

WZORNIK POŁUDNIOWEJ WIELKOPOLSKI

Anna Weronika Brzezińska
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Sylwia Kucharska
Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej

Jak zainspirować się tradycyjną kulturą ludową?

Wielkopolska jest jednym z większych regionów historyczno-etnograficznych w Polsce. Swym zasięgiem obejmuje ok. 38 grup regionalnych, a do tych najbardziej wyrazistych zaliczane są m. in. Ziemia Szamotulska, Pałuki (okolice Żnina i Kcyni), Krajna (okolice Sępólna Krajeńskiego), Biskupizna (okolice Krobi), Chazy (okolice Rawicza), Region Kozła oraz Kaliskie. Przez wieki mieszkańcy tego regionu podlegali różnym wpływom – regionalnym, etnicznym i narodowościowym, co miało wpływ na różnorodność dającą się zaobserwować w wielu sferach tradycyjnej kultury wielkopolskiej. Przetrwiała ona do dzisiaj w formie szczątkowej, w nielicznych przedmiotach funkcjonujących jeszcze na wielkopolskich wsiach oraz zgromadzonych w zbiorach muzeów regionalnych i okręgowych. Region, który szybko się rozwijał, był stosunkowo bogaty i dość szybko zurbanizowany, dawał swoim mieszkańcom możliwość korzystania ze zdobyczy techniki. To wszystko przyczyniło się do zaniku wielu tradycyjnych rzemiosł i umiejętności rękodzielniczych. Tym bardziej warto do nich powrócić... i zastanowić się nad tym, czym dla nas współczesnych jest przeszłość i to, co po sobie zostawili nasi przodkowie. To ich praca uczyniła z Wielkopolski region wyjątkowy, charakteryzujący się szczególnym krajobrazem kulturowym.

Krajobraz kulturowy to wszystko co nas otacza i co jest świadectwem tego, jak na przestrzeni wieków człowiek oswajał przyrodę, uczył się jej i czerpał z jej dobrodziejstw. Przyzwyczajając się do warunków geograficznych stopniowo adaptował się do zmian aby w swym codziennym życiu wykorzystywać to, co zdołała wytworzyć natura. Drewno do budowy domów, mebli i narzędzi. Giętkie witki brzoźowe i wierzbowe do wyrobu koszy oraz płotów okalających siedziby ludzkie.

Słomę do krycia dachów i uszczelniania ścian domów. Len do wyrobu włókna i tkanin. Wełnę do wytwarzania ciepłej odzieży. Zioła i rośliny do nadawania tkaninom koloru. Skóry zwierzęce do wykonania uprzęży, butów i kozuchów. Życie w zgodzie z naturą, poddawanie się cyklowi przyrody, wsłuchiwanie się w odgłosy dobiegające z lasu, obserwacja nieba i wróżenie pogody budowały przez stulecia tradycje polskiej wsi.

Specyficzny rodzaj spuścizny, odziedziczony po naszych dziadkach i pradziadkach stanowi inspirację dla kolejnych pokoleń artystów, twórców i naukowców. Tradycje polskiej wsi zbudowane są z dorobku wielu pokoleń, przedstawiciele różnych grup regionalnych i etnicznych.

W obszarze zainteresowania Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej znajduje się krajobraz kulturowy Południowej Wielkopolski, zdefiniowany administracyjnie przez powiaty: jarociński, pleszewski, krotoszyński, kaliski, ostrowski, ostrzeszowski i kępiński. Szereg działań podejmowanych przez muzeum w 2018 r. zmierzających do popularyzacji wiedzy o dorobku kultury ludowej tego obszaru jak np. Turniej Kół Gospodyń Wiejskich Południowej Wielkopolski, wystawa „Twórcy – Wytwórcy – Przetwórcy. Z dziejów kaliskiej Cepelii” oraz konferencja naukowa „Wokół problematyki wzornictwa regionalnego” podsumowują warsztaty wzornictwa regionalnego Południowej Wielkopolski oraz niniejsza publikacja. Stanowi ona swoisty *lookbook* dotyczący wzorów, deseni, wykrojów, kolorów i faktur zabytków kultury tradycyjnej znajdujących się w zbiorach kaliskiego muzeum. Zebranie ich w jednej publikacji i ukazanie w detalu ma za zdanie zwrócić uwagę na bogactwo i różnorodność regionalnego wzornictwa. W ogniskowej naszego zainteresowania nie znajduje się więc sam przedmiot, ale jego zdobienie.

We wzorniku znalazły się różnorodne eksponaty ze zbiorów muzeum oraz osób z nami zaprzyjaźnionych. Od odzieży i tkanin, poprzez przedmioty codziennego użytku, po sztukę ludową z zakresu plastyki obrazującej i wytwory rzemieślników. Każdy z prezentowanych wzorów i wykrojów może stać się nie tylko przyczynkiem do pogłębienia wiedzy na temat krajobrazu kulturowego Południowej Wielkopolski, ale swoistą inspiracją do samodzielnego eksperymentowania z wzornictwem regionalnym.

1

2

4

6

8

10

12

14

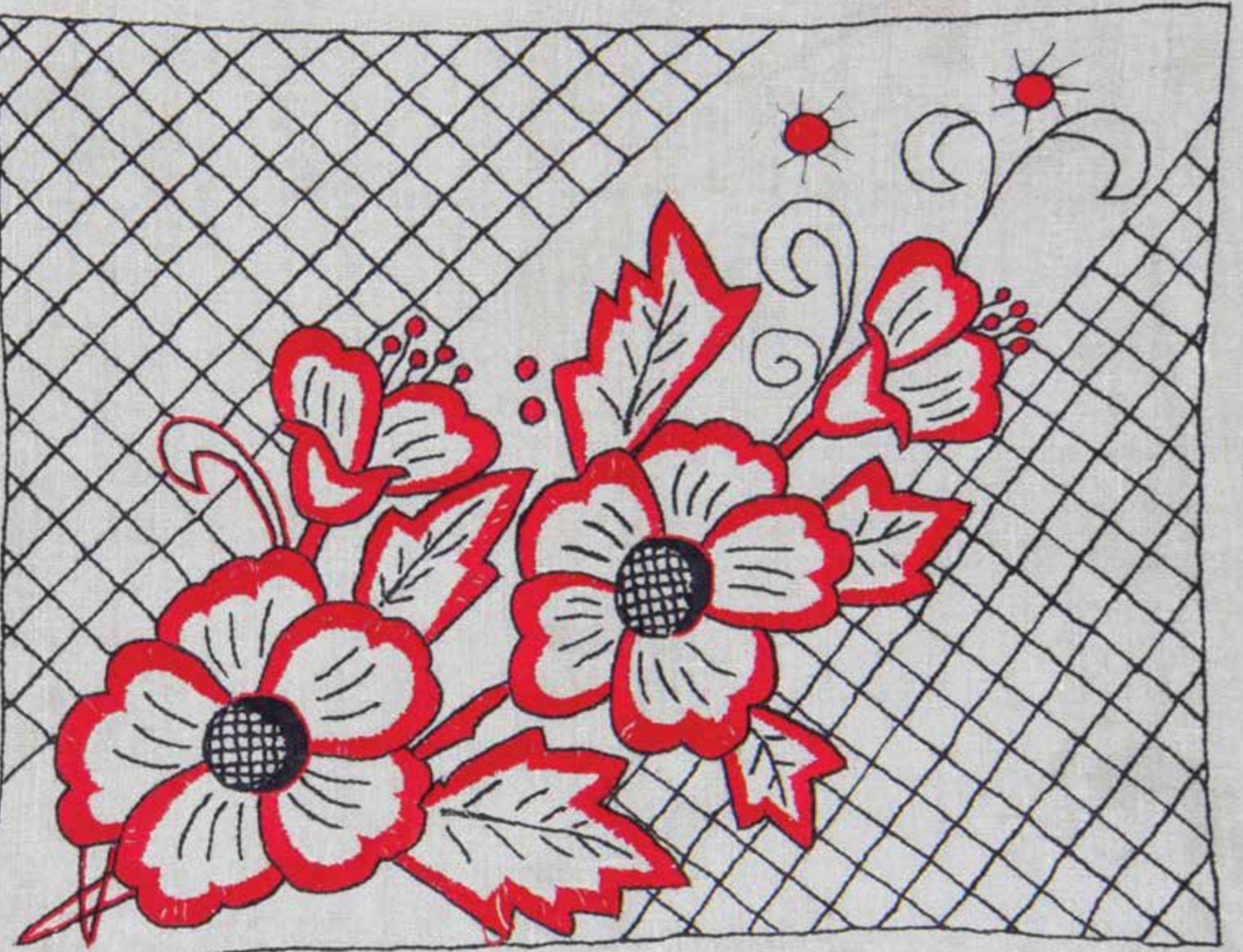

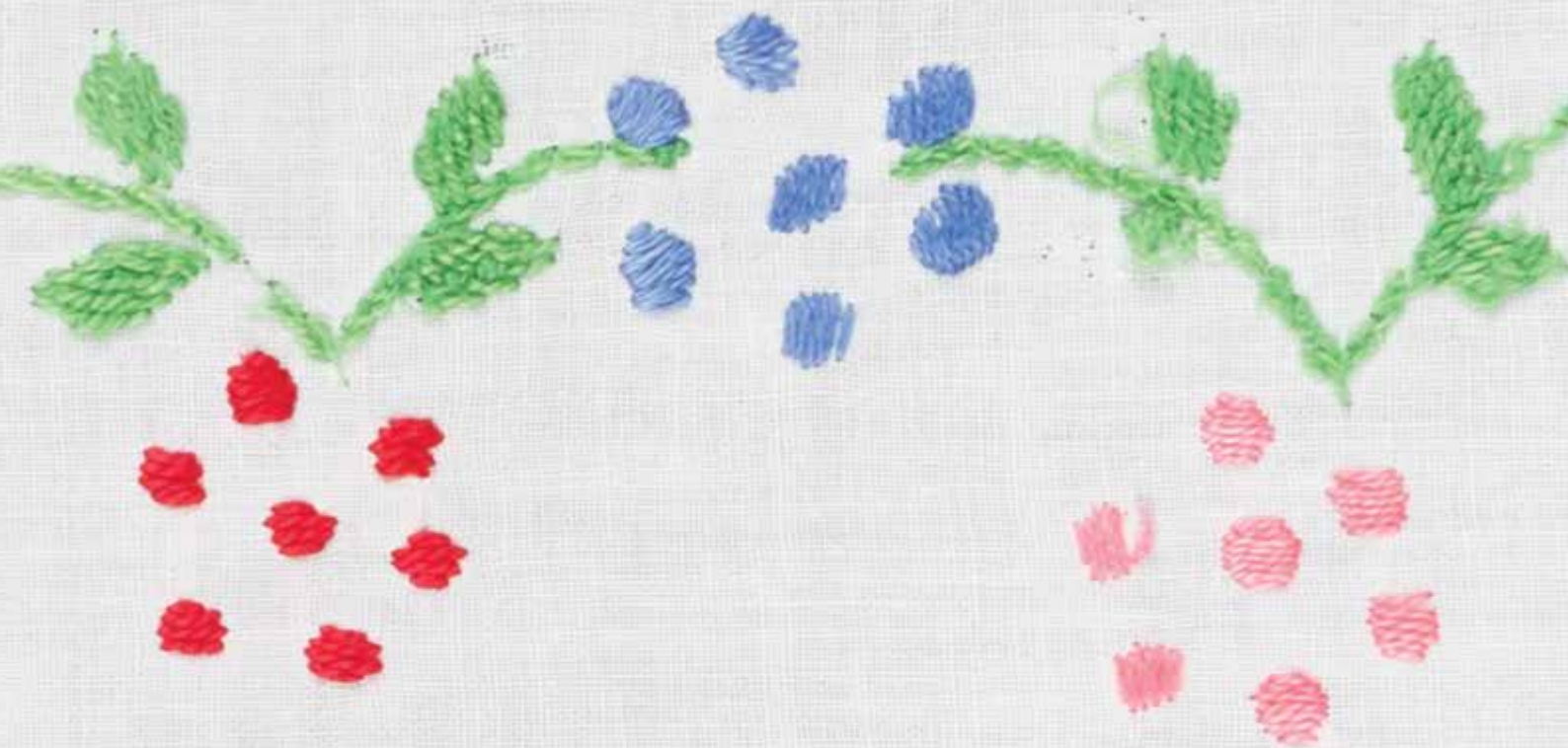

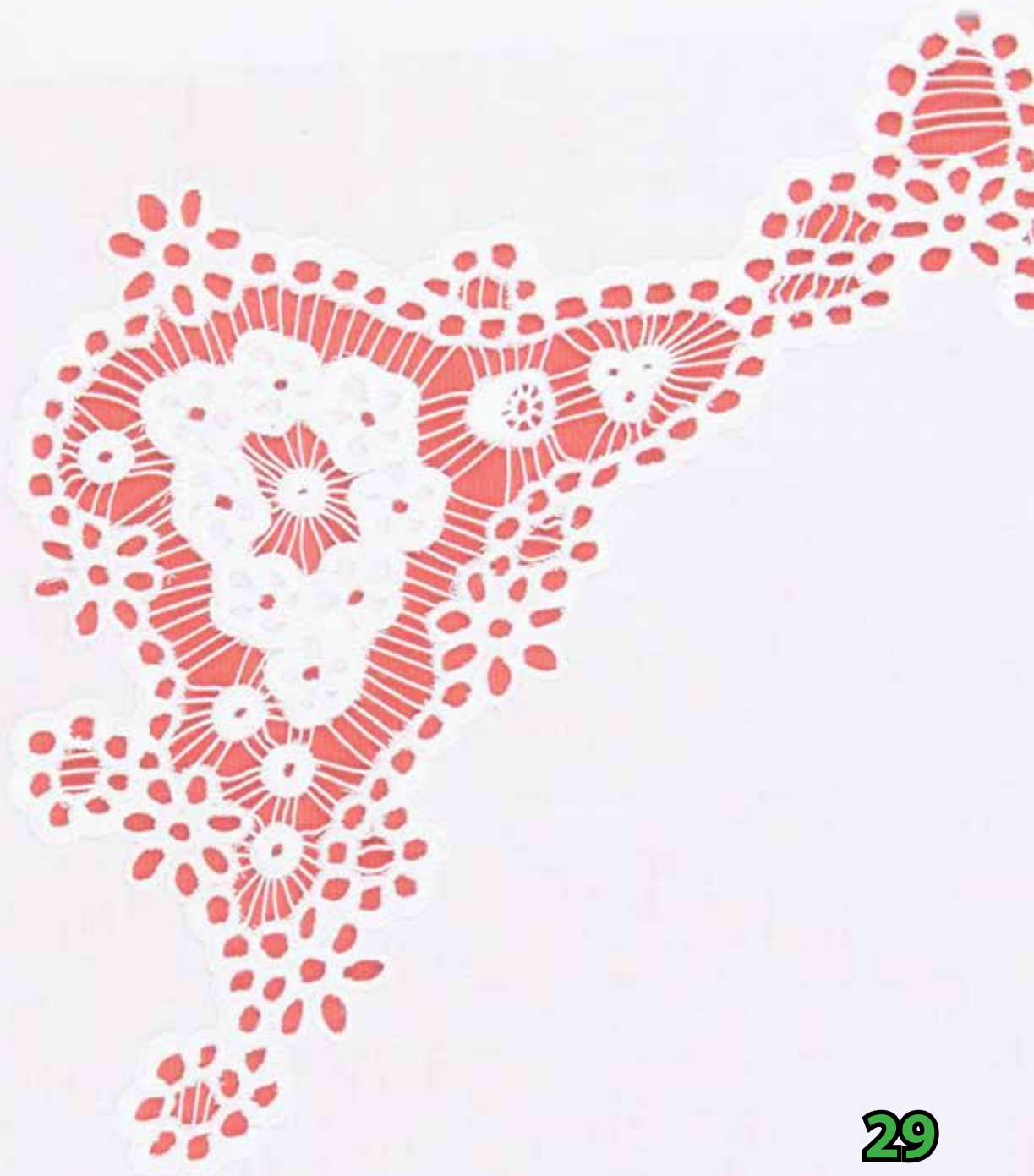

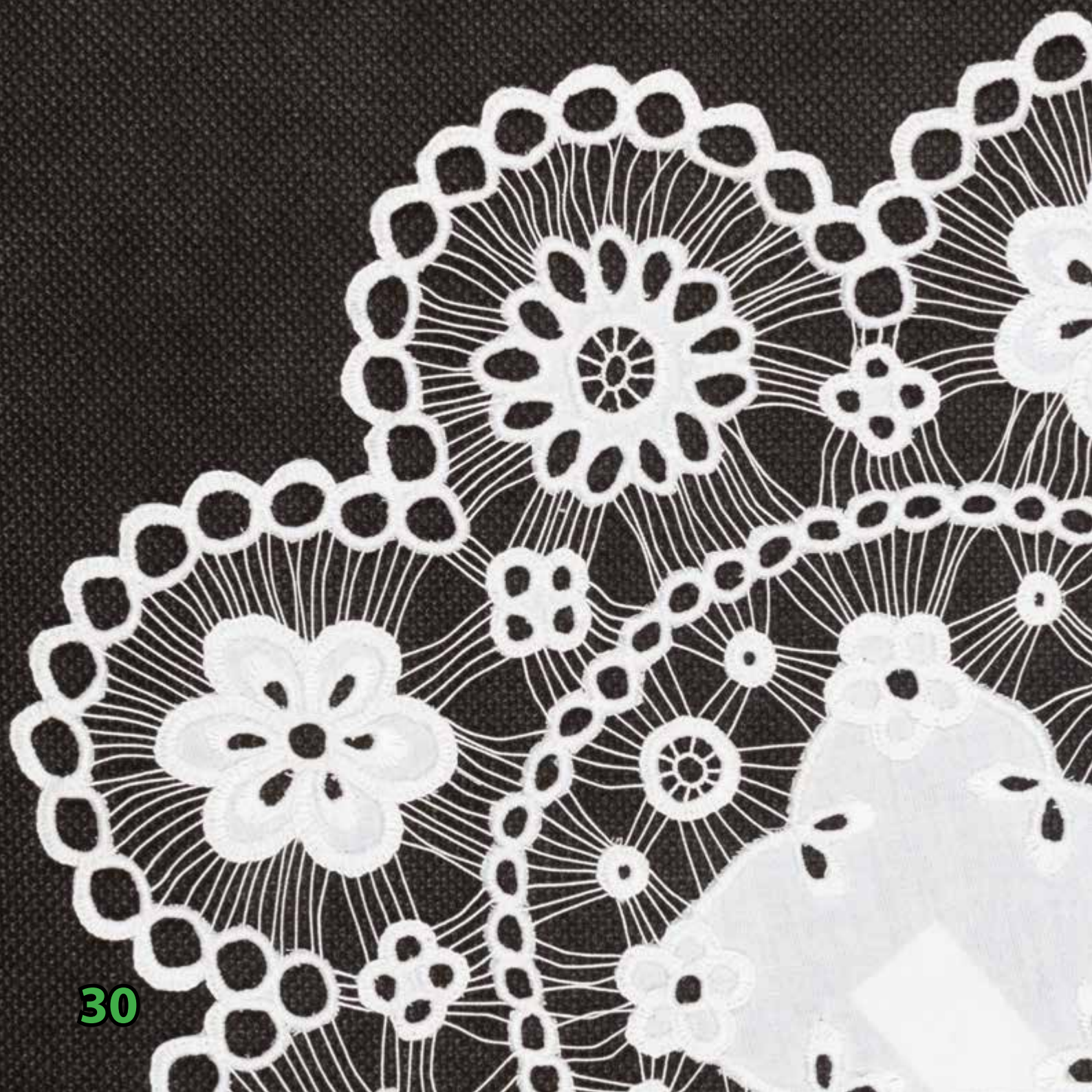

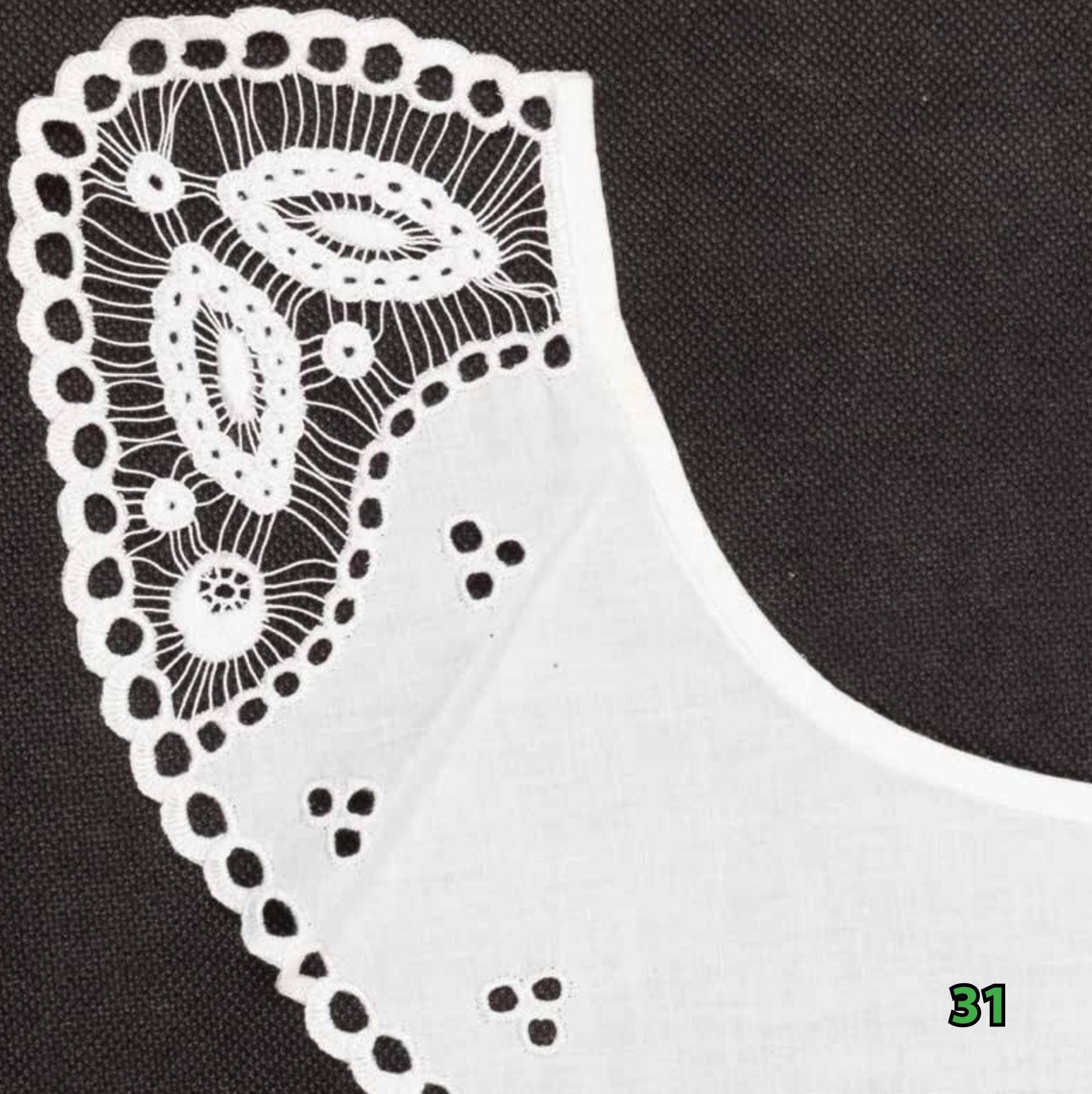

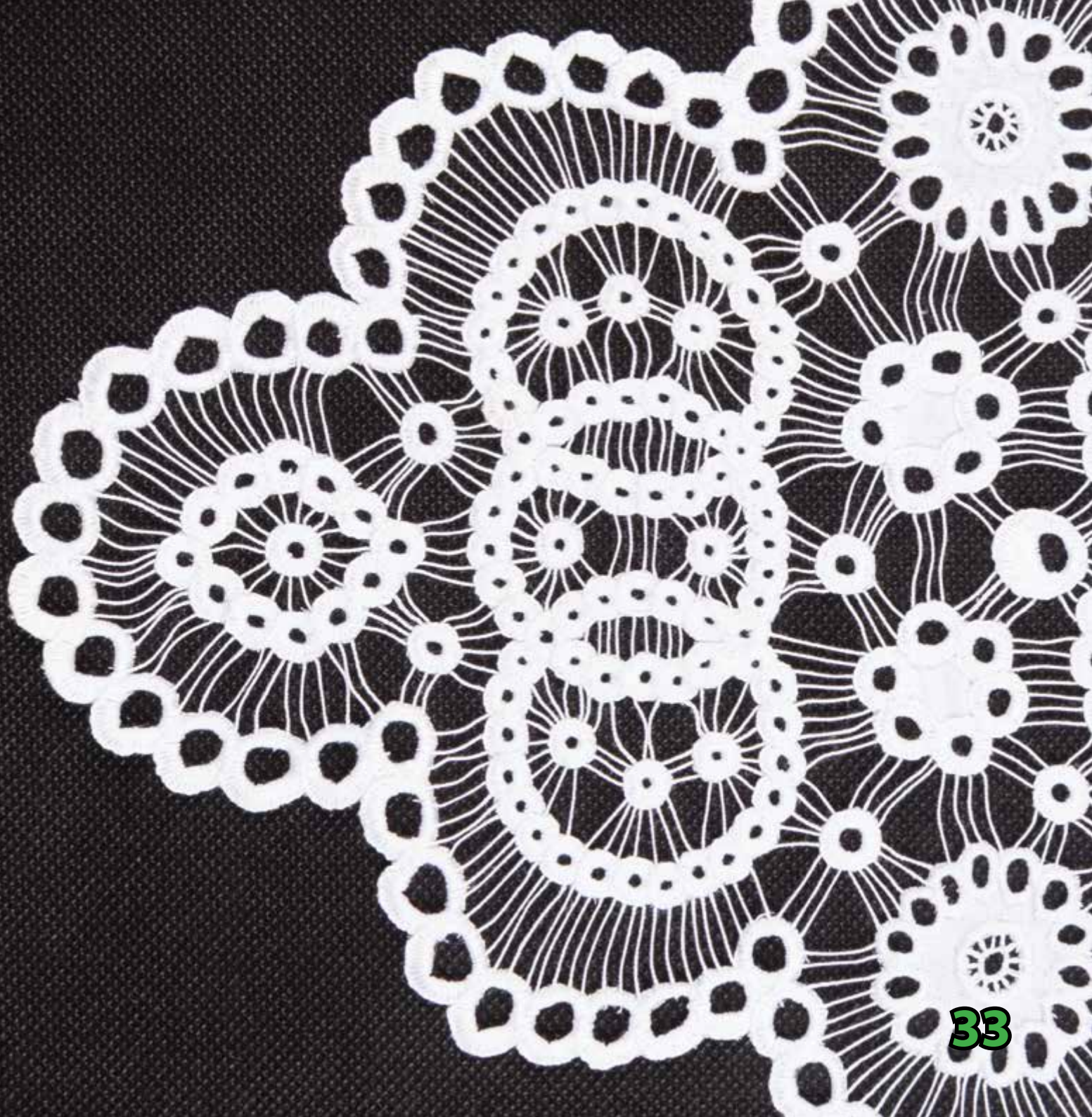

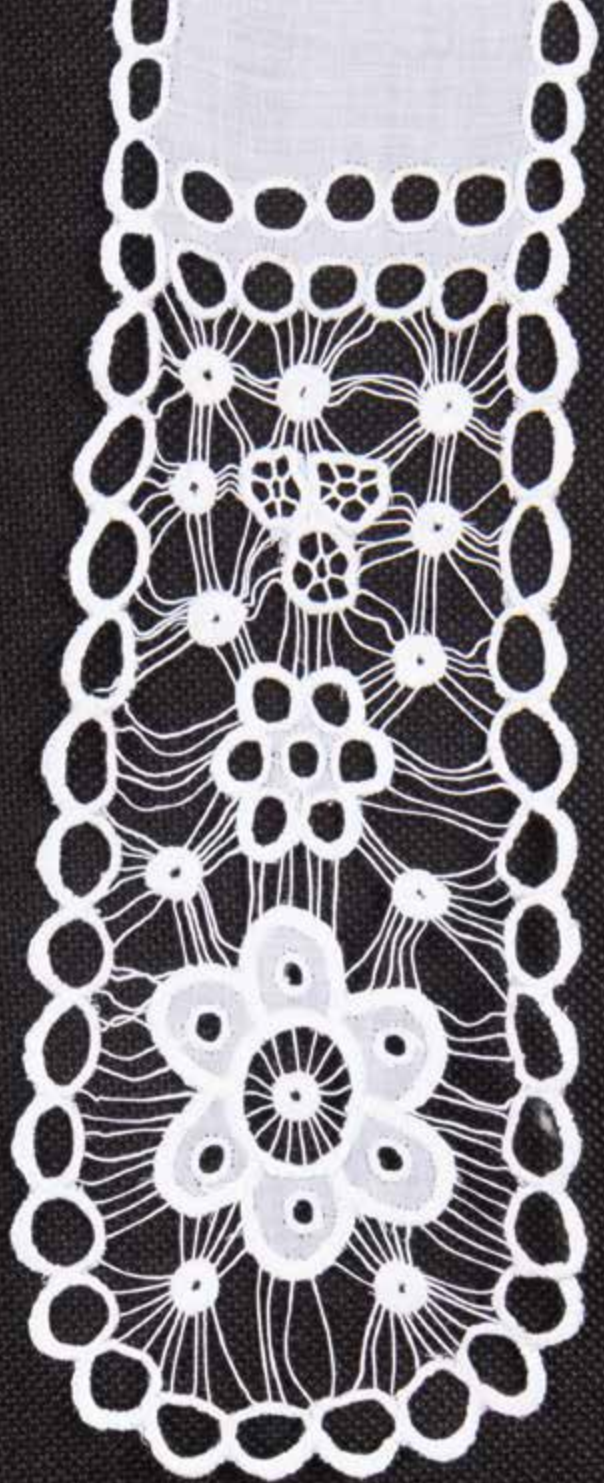
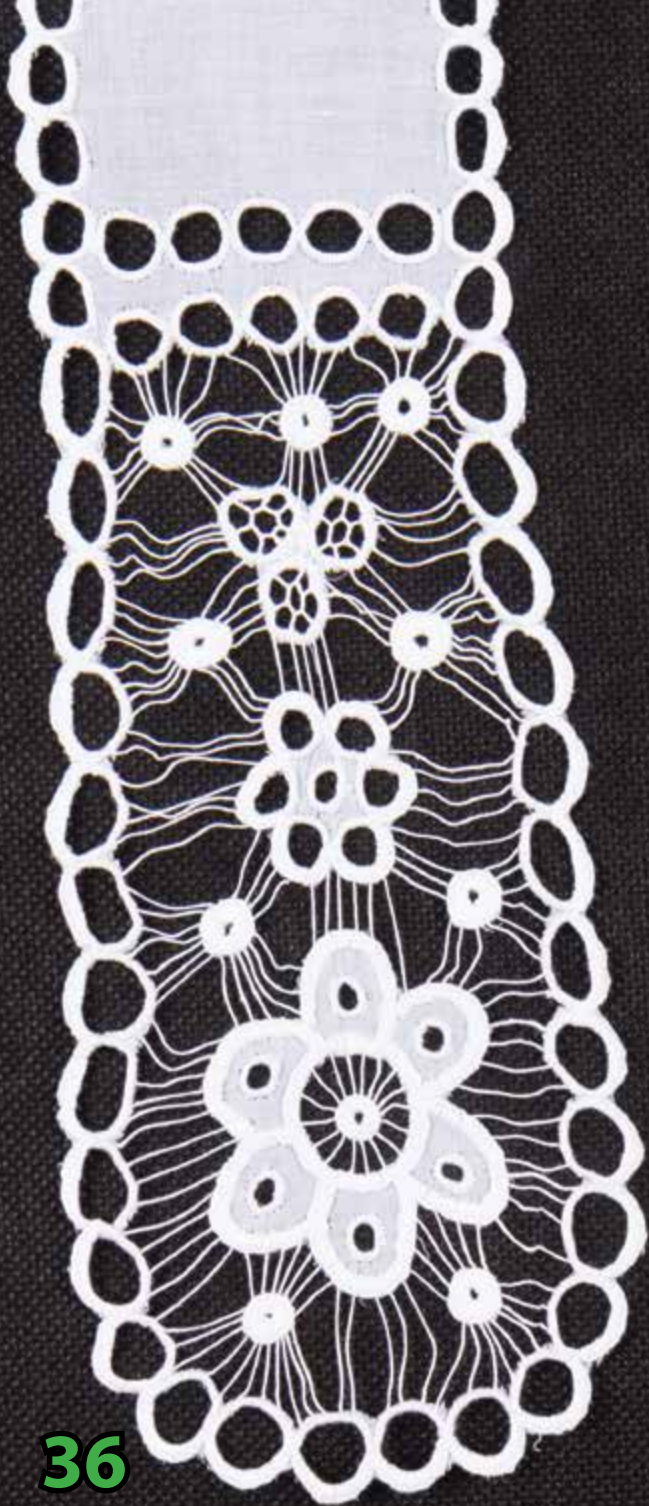

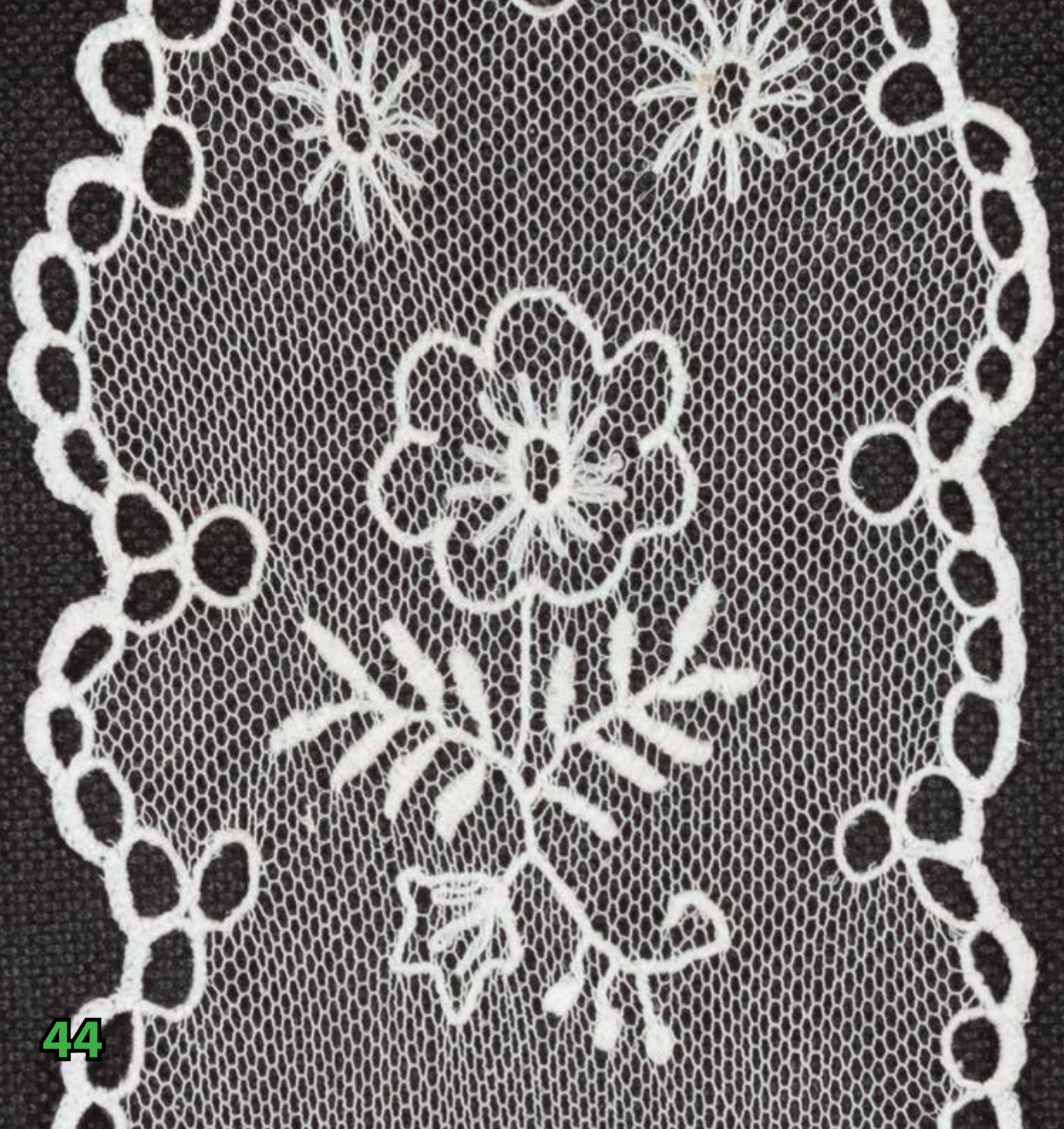

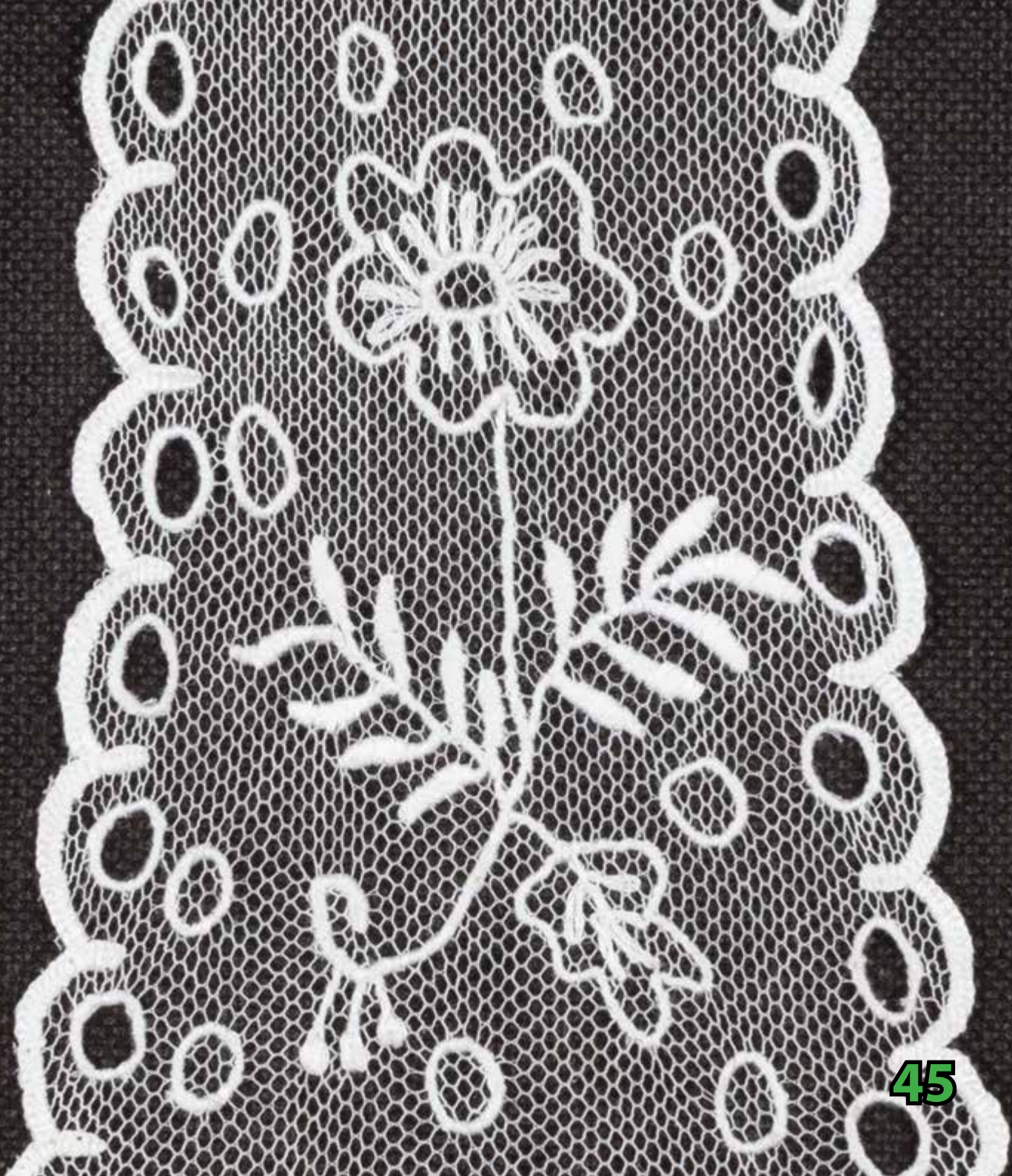

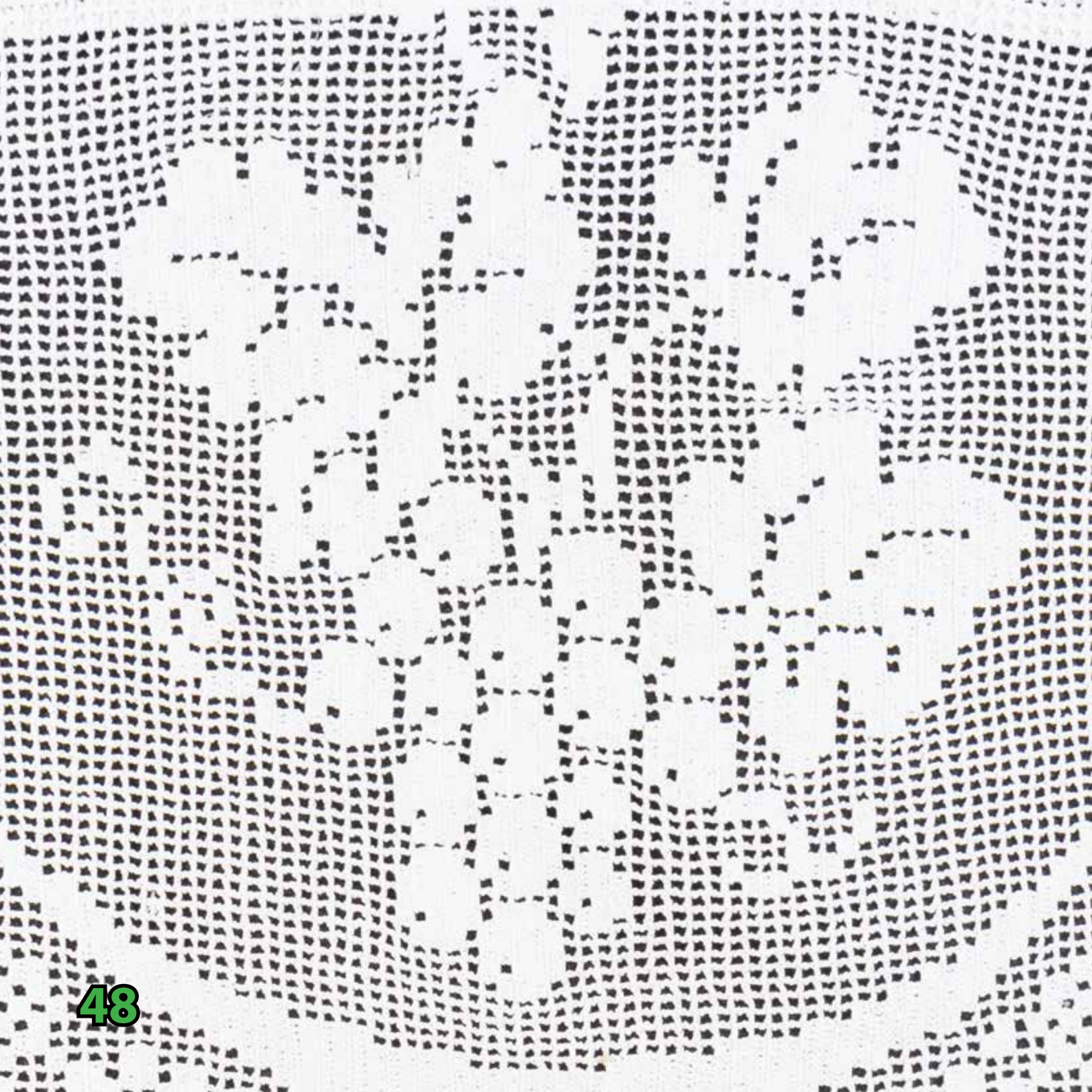

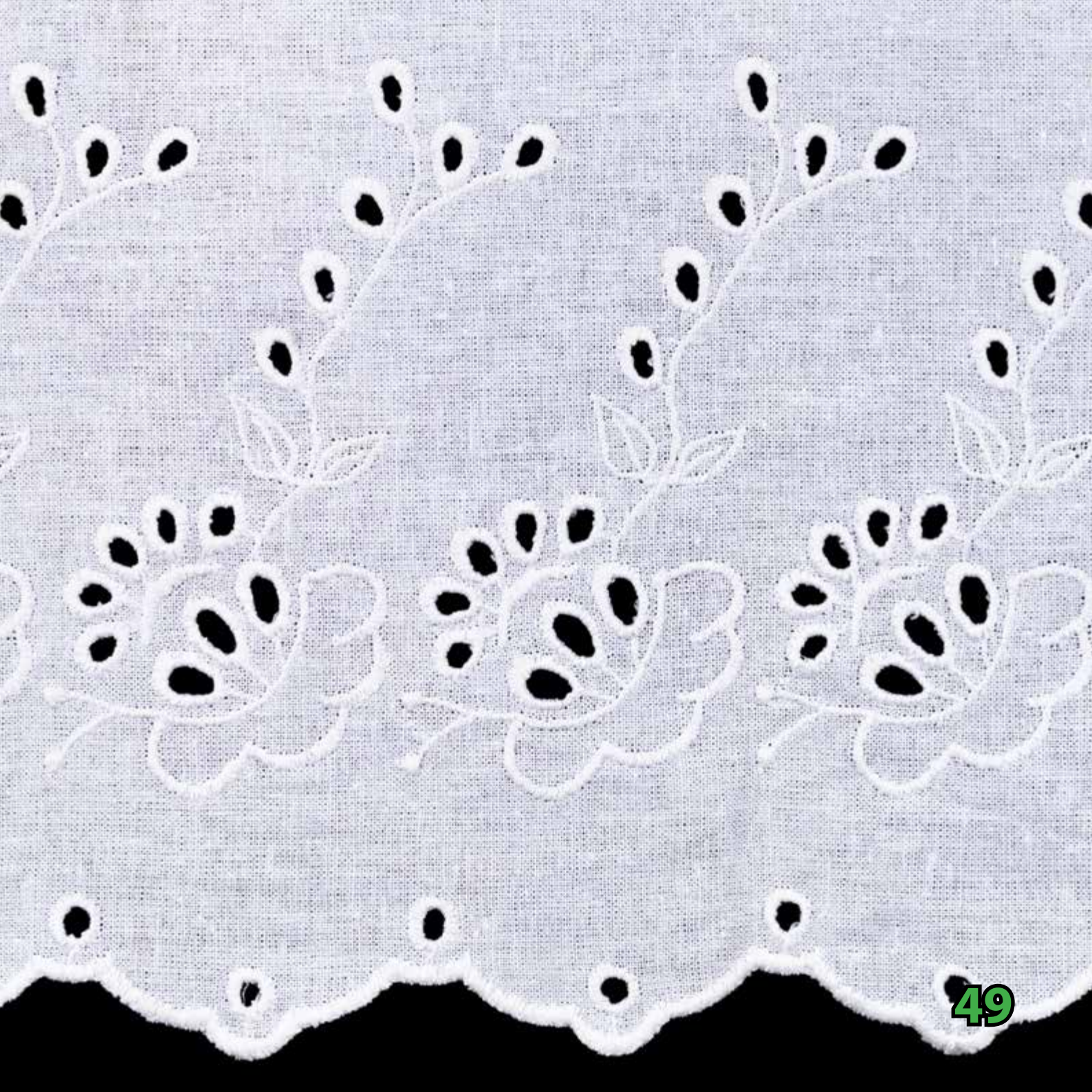

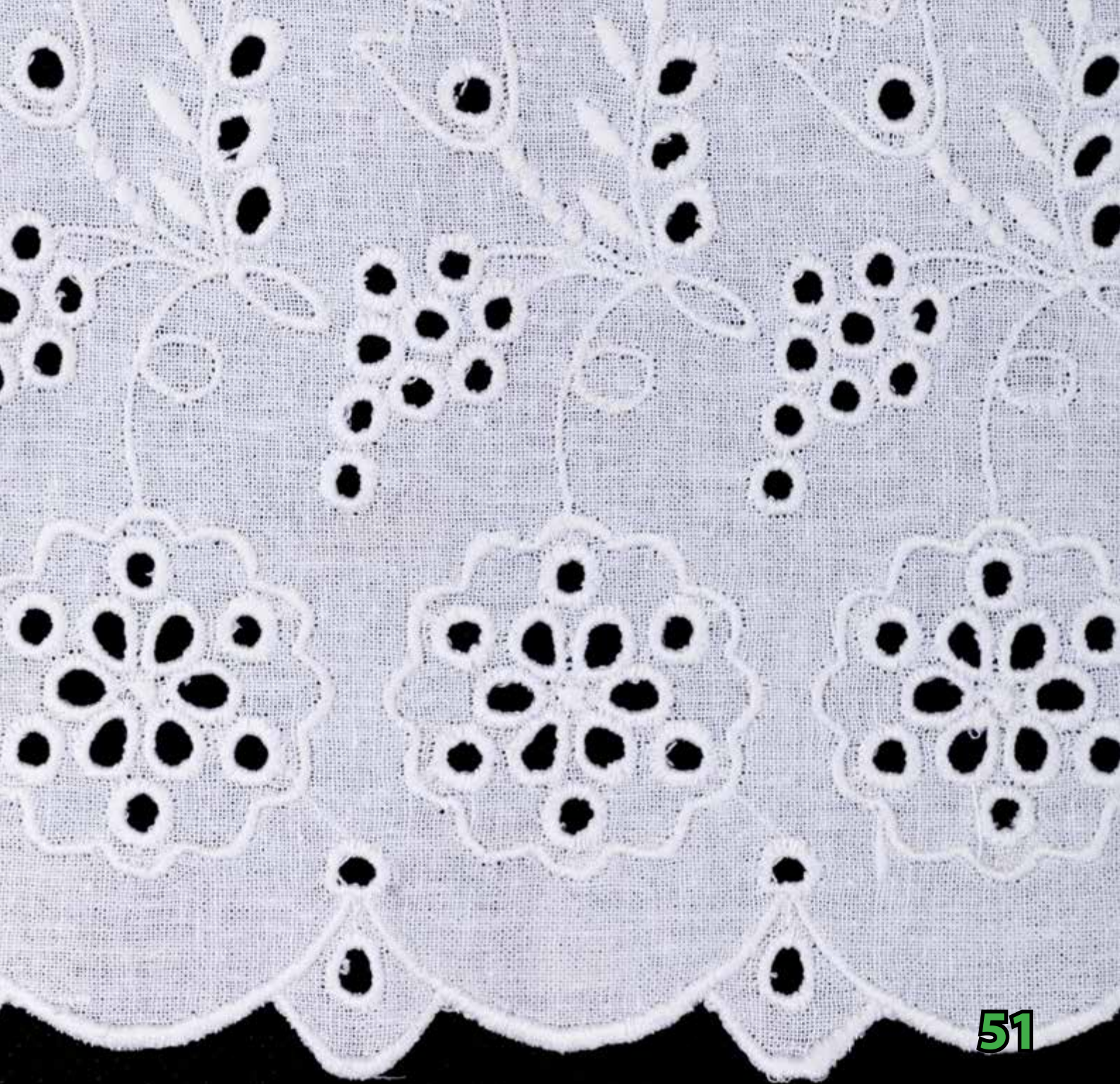

50

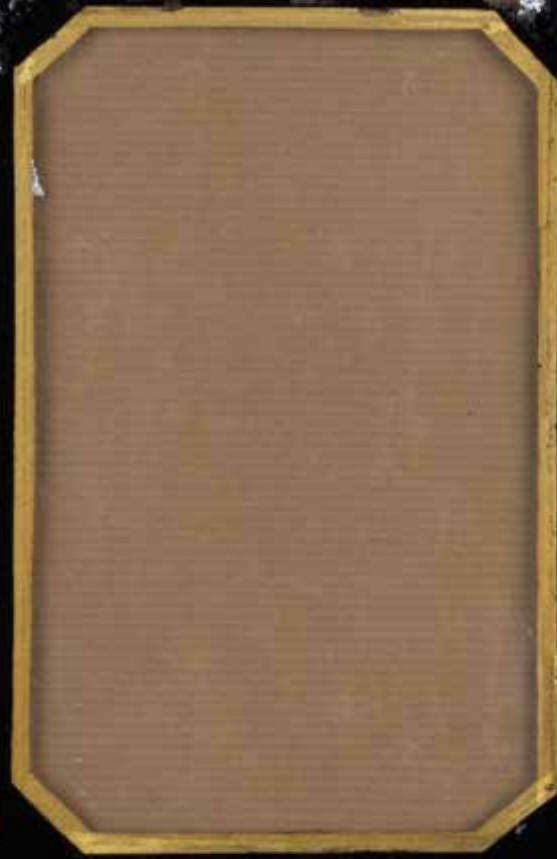

1905r.

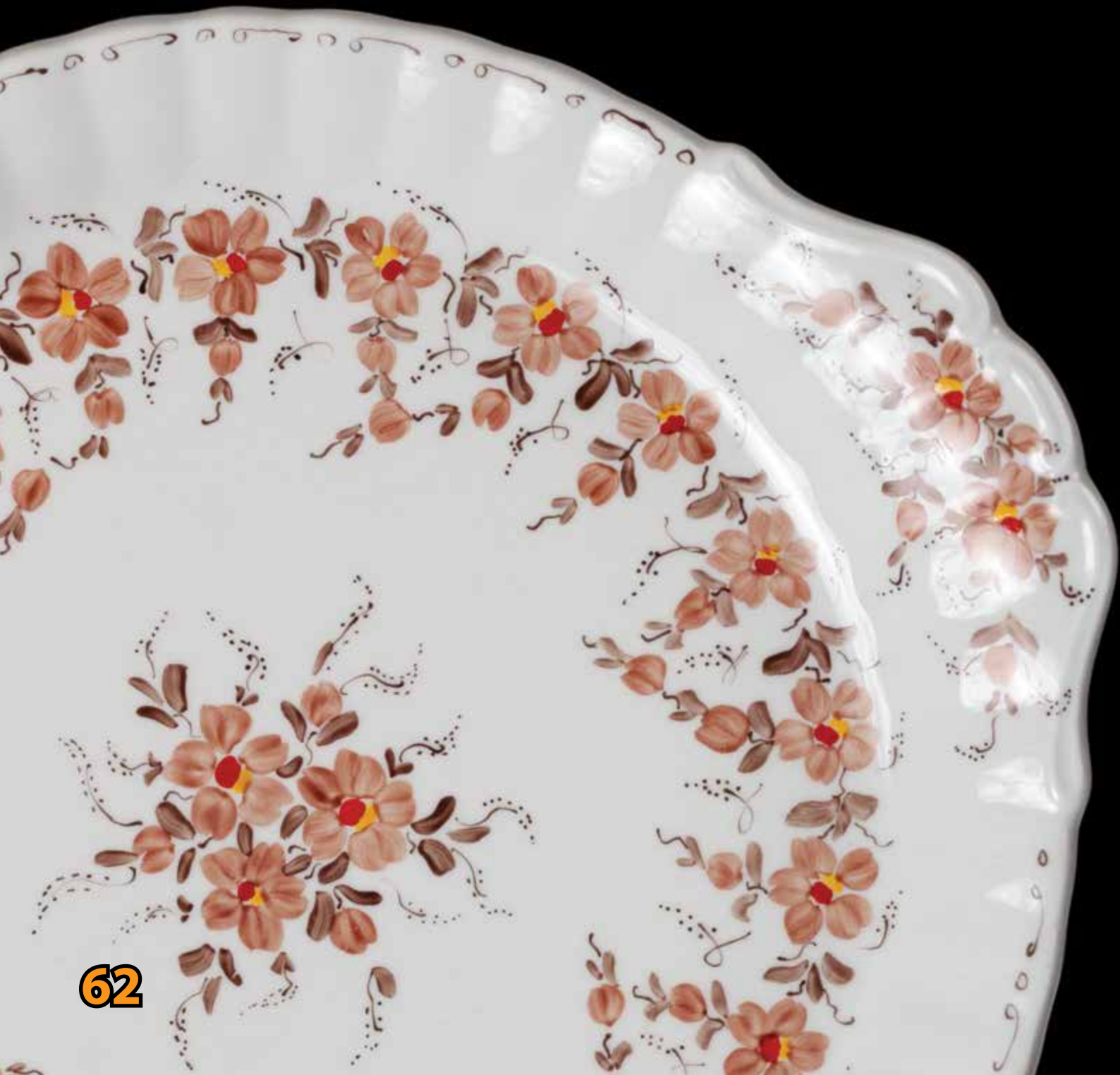
makaron

78

KOLORY

1. Spencer; rekonstrukcja; Kalisz; 1985; MOZK/E/1489
2. Bluzka; Lisków; ok. 1960; MOZK/E/1077
3. Stanik; kaliskie; 1950; MOZK/E/1082
4. Bezrękawnik; wykonanie J. Przybylska; Prażuchy Stare; 1900; MOZK/E/570
5. Fartuch; Swoboda; 1 ćw. XX w.; MOZK/E/588
6. Jaka; rekonstrukcja; Kalisz; 1985; MOZK/E/1490
7. Sukienka; Swoboda; 1 ćw. XX w.; MOZK/E/585
8. Kabatek; Kalisz Dobrzec; 2 poł. XIX w.; MOZK/E/122

DESENIĘ

9. Chusta; Grabostaw; lata 60. XX w.; MOZK/E/2089
10. Bezrękawnik; Prażuchy Stare; przed 1945; MOZK/E/569
11. Kamizelka; Kalisz Dobrzec, 1 poł. XX w. (?); MOZK/E/129
12. Sukienka; Lisków; 2 poł. XIX w.; MOZK/E/119
13. Fartuch; Lisków; ok. 1950 (?); MOZK/E/118
14. Stanik; kaliskie; ok. 1900; MOZK/E/1080
15. Pas; rekonstrukcja; Kalisz, 1985; MOZK/E/1493
16. Fartuch; Charłupia Wielka; 1 ćw. XX w.; MOZK/E/1776

WZORY NA TKANINIE

17. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
18. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
19. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
20. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
21. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
22. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
23. Obrus; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych

HAFTY I KORONKI

- 24.** Poszewka na poduszkę; kaliskie; ok. 1950; MOZK/DMD/485
- 25.** Poszewka na poduszkę; kaliskie; ok. 1950; MOZK/DMD/486
- 26.** Serwetka; ok. 1960; kaliskie; MOZK/DMD/491
- 27.** Zawieszka nad drzwi; Kalisz Dobrzec; 1 poł. XX w.; MOZK/E/1805
- 28.** Zawieszka nad drzwi; Kalisz Dobrzec; 1 poł. XX w.; MOZK/E/1806
- 29.** Poszewka na poduszkę; Genowefa Dopierała; Jarocin; 1994; MOZK/E/1875
- 30.** Serwetka; Pelagia Pietrzak; Golina; ok. 1950; MOZK/E/1879
- 31.** Kołnierzyk; Genowefa Dopierała; Jarocin; 1994; MOZK/E/1876
- 32.** Serwetka; Helena Bernasowska; Golina; 1976; MOZK/E/637
- 33.** Serwetka; Janina Patelka; Jarocin; 1997; MOZK/E/1971
- 34.** Serwetka; Pelagia Pietrzak; Golina; 1994; MOZK/E/1897
- 35.** Czepiec; Aleksandra Czelusta; Lisków; ok. 1950; MOZK/E/1987
- 36.** Czepiec; Pelagia Pietrzak; Golina; 1987; MOZK/E/1770
- 37.** Czepiec; Aleksandra Czelusta; Lisków; 1957; MOZK/E/112
- 38.** Czepiec; Stanisława Kowalska; Golina; MOZK/E/800
- 39.** Czepiec; Stanisława Kowalska; Golina; MOZK/E/802
- 40.** Czepiec; Stanisława Kowalska; Golina; MOZK/E/803
- 41.** Czepiec; Józefa Molkowa; Kalisz; MOZK/E/1231
- 42.** Czepiec; Józefa Molkowa; Kalisz; MOZK/E/1235
- 43.** Czepiec; Józefa Molkowa; Kalisz; MOZK/E/1236
- 44.** Czepiec; Pelagia Pietrzak; Golina; 1988; MOZK/E/1694
- 45.** Czepiec; Pelagia Pietrzak; Golina; 1986; MOZK/E/1665
- 46.** Czepiec; Pelagia Pietrzak; Golina; 1988; MOZK/E/1693
- 47.** Czepiec; Pelagia Pietrzak; Golina; 1988; MOZK/E/1695
- 48.** Lambrekin; kaliskie; ok. 1950; MOZK/DMD/479
- 49.** Poszwa; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
- 50.** Poszwa; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych
- 51.** Poszwa; Kalisz; lata 70. XX w.; ze zbiorów prywatnych

MALARSTWO NA SZKLE

- 52.** Ukrzyżowanie; Kalisz; 1 poł. XX w.; MOZK/E/133
- 53.** Św. Teresa; 1 poł. XX w.; depozyt
- 54.** Św. Józef; ; Kalisz; 1 poł. XX w.; MOZK/E/132
- 55.** Ukrzyżowanie; 1 poł. XX w.; MOZK/E/138
- 56.** Pamiątka; Rzepiszewo; 1905; MOZK/E/1032

CERAMIKA

- 57.** Dzbaneł; Włocławska Fabryka Fajansu L. Czamański; przed 1923; MOZK/E/264
- 58.** Pojemnik na przyprawy; Koło wytwórnia fajansu C. Freudenreich; przed 1939; MOZK/DMD/153/4
- 59.** Dzbaneł; Włocławek Zakłady Fajansu im. Rewolucji 1905; po 1945; MOZK/DMD/171/1
- 60.** Dzbaneł; P.Z.F.F. Włocławek; 2 poł. XX w.; depozyt
- 61.** Talerz; Koło wytwórnia fajansu C. Freudenreich; przed 1939; MOZK/E/1863
- 62.** Talerz; malatura J. Bilśka; Kalisz; ok. 1980; ze zbiorów prywatnych
- 63.** Talerz; ręcznie malowany; Chodzież; 2 poł. XX w.; ze zbiorów prywatnych
- 64.** Talerz; malatura J. Gózdź; Kalisz; ok. 1980; MOZK/E/2192
- 65.** Talerz; malatura S. Szukalska; Kalisz; ok. 1980; MOZK/E/2191
- 66.** Miseczka; Kalisz; 1987; ze zbiorów prywatnych
- 67.** Dzbaneł; Fabryka Fajansu w Kole; po 1951; MOZK/E/1591

WZORY NA SKRZYNIACH

- 68.** Skrzynia wianna; Kalisz Dobrzec; ok. 1900; MOZK/E/109
- 69.** Skrzynia wianna; Godziesze; ok. 1900; MOZK/E/110
- 70.** Skrzynia wianna; Kalisz; pocz. XX w.; MOZK/E/271
- 71.** Skrzynia wianna; kaliskie; 2 poł. XIX w.; MOZK/E/1387
- 72.** Skrzynia wianna; kaliskie; 2 poł. XIX w.; MOZK/E/1412

- 73.** Skrzynia wianna; Żychów; pocz. XX w.; MOZK/E/480
- 74.** Skrzynia wianna; Plewnia; pocz. XX w.; MOZK/E/549
- 75.** Skrzynia wianna; Plewnia; pocz. XX w.; MOZK/E/549
- 76.** Skrzynia wianna; Gostynie; pocz. XX w.; MOZK/E/550
- 77.** Skrzynia wianna, kaliskie; 2 poł. XIX w.; MOZK/E/307
- 78.** Skrzynia wianna; Ceków; przed 1939; MOZK/E/482

WYKROJE I WZORY W DREWNI

- 79.** Fragment półki (?); Swoboda; pocz. XX w.; MOZK/E/610
- 80.** Fragment sań; Raszawy; pocz. XX w.; MOZK/E/56
- 81.** Forma do masła; kaliskie (?); 1 poł. XX w.; MOZK/DMD/352
- 82.** Forma do masła; kaliskie (?); 1 poł. XX w.; depozyt
- 83.** Łyżnik; Kosmów; 1927; MOZK/E/659
- 84.** Łyżnik; Brzeziny; pocz. XX w.; MOZK/E/1036
- 85.** Łyżnik; kaliskie; 1 poł. XX w.; MOZK/E/1812
- 86.** Grzebieniarka; Tłokinia Kościelna; 1 poł. XX w.; MOZK/E/1421
- 87.** Ława; Zajączki; pocz. XX w.; MOZK/E/1175
- 88.** Ława; Łaszków; 1 poł. XX w.; MOZK/E/2100
- 89.** Ława; Gostynie; 1 poł. XX w.; MOZK/E/757

VARIA

- 90.** Tasak; 1 poł. XX w.; depozyt

Publikacja wydana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-
Na tych samych warunkach 3.0 Polska. Treść licencji dostępna na stronie:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/legalcode>

Na okładce:

Skrzynia wianna; MOZK/E/1387

Fot. Pracownia Pf/4 Zbigniew Kańczukowski

Tekst: dr hab. Anna Weronika Brzezińska, Sylwia Kucharska

Wybór i opracowanie: dr hab. Anna Weronika Brzezińska, Sylwia Kucharska

Naczelną redakcją: Sylwia Kucharska

Fotografie: Pracownia Pf/4 Zbigniew Kańczukowski

Projekt graficzny okładki: Szaryfika Agata Józefowicz

Skład i projekt graficzny: Szaryfika Agata Józefowicz

**© Copyright by Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu
Kalisz 2018**

Egzemplarz nieodpłatny, nie przeznaczony do sprzedaży.

ISBN: 978-83-88042-45-4

MOZK
Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura – Interwencje 2018.
EtnoPolska”

ISBN: 978-83-88042-45-4